

Երիտասարդ մասնագետների խրախուսում՝ գյուղատնտեսական
սննդի արժեքային շղթաների էլեկտրիֆիկացման և կայուն բիզնես
մոդելների ստեղծման համար

ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ՝ ԲԻԶՆԵՍ ՄՈՂԵԼԻ
ՏԵԽՆԻԿԱՏՆԵՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2020

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
2.	ԽՆԴՐԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄԸ.....	4
3.	ՆՊԱՏԱԿԸ.....	5
3.1	ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ	5
3.2	ՀԱՏՈՒԿ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ.....	5
4	ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	6
4.1	ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԱՓՎԱԿՈՒՄՆԵՐԸ	6
4.2	ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	8
4.2.1	Տիպիկ օդերևութաբանական տարվա տվյալների շտեմարան	8
4.2.2	ՀՀ էլեկտրաէներգիայի համակարգը.....	9
5	ՈՌՈԳՄԱՆ ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.....	11
5.1	ՈՌՈԳՄԱՆ ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	11
5.2	ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.....	12
5.2.1	Շահագործման ծախսեր	12
6	ՆՈՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.....	14
6.1	ՆՈՐ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ.....	14
6.2	ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.....	14
6.2.1	Ներդրումային ծախսեր.....	14
6.2.2	Շահագործման ծախսեր	15
6.2.3	Գործառնական եկամուտներ.....	17
6.2.4	CO ₂ գազի արտանետումներ.....	17
7.	ԲԻԶՆԵՍ ՄՈՂԵԼ.....	19
	Սպառողներ.....	19
	Մրցակցային առաջարկ.....	19
	Սպառողների հետ հարաբերություններ	20
	Բաշխման ուղիներ	20
	Եկամտի աղբյուրներ.....	20
	Հիմնական գործողություններ	20
	Հիմնական ռեսուրսներ.....	21
	Հիմնական գործընկերներ	21

	Ծախսերի կառուցվածք.....	21
8	ՀԱՋՈՐԴ ՔԱՅԼԵՐԸ	22
9	ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....	23

ՆԿԱՐՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

	Նկար 1. ՀՀ, Սոլակ համայնք.....	4
	Նկար 2. Ոռոգման հին համակարգի ծախսերի և օգտագործման սխեման.....	11
	Նկար 3. Ոռոգման նոր համակարգի ծախսերի և օգտագործման սխեման.....	14
	Նկար 4. Բիզնես մոդելի հենքի սխեման	19

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

	Աղյուսակ 1. Ծրագրի էլակետային տվյալները	6
	Աղյուսակ 2. Էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը Հայաստանում	9
	Աղյուսակ 3. Էլեկտրաէներգիայի սակագինը	10
	Աղյուսակ 4. Ներդրվող սարքավորումներ.....	15
	Աղյուսակ 5. Ոռոգման նոր համակարգի շահագործման ծախսերը	16
	Աղյուսակ 6. Ոռոգման նոր համակարգի գործառնական եկամուտները.....	17

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն ուղեցույցը «Երիտասարդ մասնագետների խրախուսում՝ գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթաների էլեկտրիֆիկացման և կայուն բիզնես մոդելների ստեղծման համար» ծրագրի մաս է կազմում, որը նպատակ ունի աջակցել Հայաստանի գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթային՝ խթանելով կայուն կենսակերպը և կրթությունը: Մասնավորապես, սույն փորձական ծրագիրը նպատակ ունի Չիլիի տեխնիկական աջակցությամբ օժանդակել Հայաստանի գյուղական համայնքների զարգացմանը:

Հայաստանը չունի նավթի կամ բնական գազի հաստատված պաշարներ: Էլեկտրաէներգիայի պահանջարկի ավելի քան 70 %-ը բավարարվում է ատոմային և ջերմային կայանների հաշվին, որոնց աշխատանքը կախված է ներմուծվող առաջնային էներգապաշարներից: Հայաստանի կախվածությունը ներմուծվող առաջնային էներգապաշարներից ստեղծում է էներգետիկ անվտանգության ռիսկեր, հետևաբար ՀՀ սպառողների համար տարբեր խնդիրներ: Հայաստանն ունի արեգակնային էներգիայի զգալի ներուժ: Արևային էներգիայի գումարային (ուղիղ և ցրված ճառագայթում) հոսքի տարեկան միջին արժեքը մեկ քառակուսի մետր հորիզոնական մակերևույթի վրա կազմում է մոտ 1720 կՎտժ/մ², իսկ հանրապետության տարածքի մեկ չորրորդում այն հասնում է մինչև 1850 կՎտժ/մ²: Այնուամենայնիվ, արևային էներգիայի օգտագործումը ՀՀ – ում լայն տարածում չունի: Հետևաբար, անհրաժեշտ է առավելագույնս օգտագործել հանրապետությունում առկա վերականգնվող էներգիայի աղբյուրները:

Գյուղատնտեսությունը Հայաստանի տնտեսության ամենակարևոր ճյուղերից է: Հայաստանն առաջին երկրներից էր, որը Խորհրդային Միության փլուզումից հետո իրականացրեց հողի սեփականաշնորհում: 1991-1992թթ. սեփականաշնորհումից ի վեր, երբ Հայաստանի գյուղատնտեսական նշանակության հողերի գրեթե 70 %-ը մասնավորեցվեց, ստեղծվեց մոտավորապես 350000 մանր ընտանեկան տնտեսություն: Ներկայումս այդ մանր ընտանեկան տնտեսությունների միայն համեմատաբար փոքր մասը կարող է համարվել իսկապես առևտրային, և ֆերմերներից շատերը, հատկապես նրանք, որոնք բնակվում են ավելի հեռավոր շրջաններում, համարվում են առավել խոցելի, քանի որ նրանց 1/3 մասը դեռևս ապրում է աղքատության մեջ [1]:

Շուկայական ոլորտում ինչպես մասնավոր հատվածի, այնպես էլ միջազգային կազմակերպությունների կողմից ներդրումների շնորհիվ բարելավվել է ագրովերամշակման ոլորտի իրավիճակը: Արդյունաբերությունը դեռ հարմարվում է շուկայական տնտեսությանը, և ջանքերը կենտրոնացած են արդյունավետության բարձրացման, ապրանքների մրցունակության և դրանց դիվերսիֆիկացման վրա:

Վերականգնվող տեխնոլոգիաների օգտագործման միջոցով գյուղատնտեսության ոլորտի ընդլայնումը և արդիականացումը հնարավորություն կտան զարգացնել գյուղատնտեսական սննդի կայուն արժեքային շղթաները՝ խթանելով էներգախնայողությունը, համայնքային մասնակցությունը և կայուն բիզնես մոդելների ստեղծումը:

2. ԽՆԴԻ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄԸ

Նպատակ ունենալով նպաստել Հայաստանում առավել առողջ կենսակերպի և գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթայի խթանմանը, սույն ուղեցույցը ներկայացնում է արևային էներգիայի միջոցով էլեկտրիֆիկացման փորձնական ծրագրի և համապատասխան բիզնեսի մոդելի տեխնիկական և տնտեսական նախագիծը: Փորձնական ծրագիրն իրականացվել է Սոլակ համայնքում (նկար 1) և այն կօգնի հասնել գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթայի գործընթացներում էներգախնայողության և կայուն զարգացման:

Նկար 1. Սոլակ համայնք, Հայաստան

Մասնավորապես, փորձնական ծրագիրը պետք է բավարարի համայնքի բնակիչների կարիքը, և որպես երկրորդ նպատակ՝ հանդես գա որպես անմիջական կապող օղակ համալսարանական կրթության գործընթացի միջև: Մի կողմից, փորձնական ծրագիրը պետք է նպաստի մշակաբույսերի աճեցման գործում արևային էներգիայի օգտագործման միջոցով գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթայի բարելավմանը, մյուս կողմից, այն պետք է օգտագործվի որպես դաշտային փորձ համալսարանների ուսանողների համար, որոնք գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթաների մասին կտեղեկանան համալսարանական դասընթացի ընթացքում:

3. ՆՊԱՏԱԿԸ

3.1 ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Սույն ծրագրի հիմնական նպատակն է գյուղական համայնքներում խթանել վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների օգտագործումը և կայուն կենսակերպը՝ կապված գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթաների հետ: Այդ նպատակով առաջարկվել է ստեղծել արևային էներգիայով գործարկվող ռոռոգման համակարգ՝ իր համապատասխան բիզնես մոդելի հետ միասին:

3.2 ՀԱՏՈՒԿ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Փորձնական ծրագրի մշակման հետ կապված հատուկ նպատակները հետևյալն են՝

- ներդնել ռոռոգման արդյունավետ համակարգ՝ սպառված էլեկտրական էներգիայի վճարի նվազեցում, սարքավորումների արդյունավետություն և ջրի արդյունավետ օգտագործում,
- բացահայտել և ուսումնասիրել վերականգնվող էներգիայի օգտագործման խթանման գործիքները, ներառյալ ֆինանսավորումը և մաքուր տնտեսական գնահատման հաշվարկների գործիքները,
- գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթայի համար կայուն բիզնես մոդելի մշակում,
- Հայաստանում կայուն գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթայի էլեկտրիֆիկացում՝ օգտագործելով փորձնական ծրագիրը որպես դրա օրինակ:

4 ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

4.1 ՀՆԱԲԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՄԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Հաշվի առնելով այն, որ փորձնական ծրագիրն ամենժամյա չափվող տեղեկատվության բացակայության հանգամանքով պայմանավորված տեխնիկապես մշակվել է թվային օդերևութաբանական մոդելի հիման վրա, սույն ուղեցույցը պետք է դիտվի որպես տեղեկատու: Այնուամենայնիվ, պետք է իրականացվեն դաշտային չափումներ՝ ավելի ճշգրիտ արդյունքներ ստանալու համար:

Բացի այդ, պետք է հաշվի առնել, որ որոշ կոնկրետ տվյալներ գնահատվել են համացանցում առկա տեղեկատվության հիման վրա (ինչպես օրինակ, ներդրումային ծախսերը և ՀՀ էներգետիկ հաշվեկշիռը), իսկ մյուսները ստացվել են ծրագրում ներգրավված տարբեր կազմակերպությունների հետ քննարկումների արդյունքում: Քննարկումների արդյունքում ձեռք բերված որոշ տվյալներ ներկայացված են աղյուսակ 1 - ում:

Աղյուսակ 1. Ծրագրի ելակետային տվյալներ

N°	Տվյալներ	Քանակ
1	Խողովակաշարի տրամագիծը [մ]	0.16
2	Հին պոմպի օգտագործման նպատակը	Անասուններին խմելու ջրով ապահովում (50 տ/շաբաթ)
3	Ոռոգման ենթակա հողատարածքը [հա]	8
4	Հողատարածքի մակարդակը պոմպակայանից [մ]	300
5	Հողատարածքի հեռավորությունը [մ]	3000
6	Ոռոգման առաջին ամիսը	Մայիս
7	Ոռոգման վերջին ամիսը	Սեպտեմբեր
8	1 հա-ի համար պահանջվող ջրի քանակը [տ/հա]	3000
9	Օրական ոռոգման համար պահանջվող ժամանակը [ժամ]	6
10	Հին ջրային պոմպի հզորությունը [կՎտ]	25
11	Էլեկտրաէներգիայի սակագինը ցերեկային ժամերին [դրամ/կՎտժ]	44,98
12	Էլեկտրաէներգիայի սակագինը գիշերային ժամերին [դրամ/կՎտժ]	34,98
13	Ցերեկային ժամերի տևողությունը	06:00 - 22:00
14	Գիշերային ժամերի տևողությունը	22:00 - 06:00

Սույակ համայնքում շահագործվող հին պոմպը նախկինում օգտագործվում էր միայն անասունների ջրով ապահովելու համար: Այժմ դիտարկենք այդ պոմպի օգնությամբ 8 հա ցանքատարածքի ոռոգման հնարավորությունը, որոնք գտնվում են պոմպակայանից մոտ 100 մ բարձրության վրա: Ի սկզբանե ենթադրվում էր, որ ութ ֆերմերին պատկանող 8 հա ցանքատարածքը ոռոգելու համար պոմպն աշխատելու է օրական 6 ժամ: Յուրաքանչյուր 1 հա ցանքատարածք ոռոգվելու է առանձին-առանձին, այսինքն՝ 1 հա ցանքատարածքը ոռոգելուց հետո փակվելու է այդ ցանքատարածք մտնող խողովակը, և ջուրը մղվելու է դեպի հաջորդ 1 հա ցանքատարածքը: Այս գործընթացը շարունակվելու է այնքան ժամանակ, մինչև որ վերջին ֆերմերը ստանա իր ցանքատարածքի ոռոգման համար անհրաժեշտ ջուրը: Ձեռք բերված տվյալների համաձայն, 1 հա մշակաբույսերը ոռոգելու համար անհրաժեշտ է 3000 տ ջուր [2]:

Ոռոգման սեզոնի ընթացքում 8 հա հողատարածքի ոռոգման համար պահանջվող ջրի քանակը կլինի՝ $8 \text{ հա} \times 3000 \text{ մ}^3 = 24000 \text{ մ}^3$:

Ոռոգման համար պահանջվող ջրի քանակը ճիշտ գնահատելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև ոռոգման ջրի կորուստը: Հաշվարկների համար ընդունենք, որ ոռոգման ջրի կորուստը կազմում է մինչև 40 %:

Այդ դեպքում ոռոգման ջրի կորուստը կլինի՝

$$\frac{24000 \text{ մ}^3 \times 40 \%}{100 \%} = 9600 \text{ մ}^3$$

Հաշվի առնելով այդ կորուստը, հաշվարկենք ողջ սեզոնի ընթացքում պահանջվող ոռոգման ջրի քանակը:

Սեզոնի ընթացքում պահանջվող ոռոգման ջրի քանակը կլինի՝

$$24000 \text{ մ}^3 + 9600 \text{ մ}^3 = 33600 \text{ մ}^3$$

Պետք է նկատի ունենալ, որ ոռոգման սեզոնի ընթացքում աշնանացան ցորենի ցանքատարածքը հարկավոր է ոռոգել 3 անգամ՝

- ցանքից հետո առաջին ոռոգումը՝ սեպտեմբերի 30-ից հոկտեմբերի 20-ը,
- երկրորդ ոռոգումը՝ մայիսի 10-ից մայիսի 31-ը,
- երրորդ ոռոգումը՝ հունիսի 1-ից հունիսի 20-ը:

Այլ կերպ ասած, յուրաքանչյուր ոռոգման սեզոնի տևողությունը մոտ 20 օր է:

8 հա ցանքատարածքի դեպքում յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման համար պահանջվող ջրի քանակը կլինի՝ $\frac{33600}{3} = 11200 \text{ (մ}^3\text{)}$

Հին պոմպի (ԼԿՀ 13-350) տեխնիկական բնութագրերն են՝ պոմպի զարգացրած ճնշումը՝ 350 մ, ջրի ծախսը՝ 13 մ³/ժ, հզորությունը՝ 30 կՎտ:

Հաշվի առնելով գործող հին պոմպի տեխնիկական բնութագիրը (պոմպը ժամում կարող է մղել 13 մ³ ջուր), հաշվարկենք 8 հա-ի յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման համար պահանջվող ժամերի քանակը:

$$\text{Յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման ժամերի քանակը} \cdot \frac{11200 \text{ մ}^3}{13 \text{ մ}^3/\text{ժ}} = 862 \text{ ժ}$$

Ելնելով նրանից, որ հին պոմպը կարող է աշխատել օրական 6 ժամից ոչ ավել, 8 հա ցանքատարածքի յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման համար կպահանջվի $\frac{862 \text{ ժ}}{6 \text{ ժ}} = 143$ օր:

Ինչպես նշվել է վերևում, յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման տևողությունը կազմում է ոչ ավել քան 20 օր:

Այստեղից հետևում է, որ հին պոմպով անհնար է իրականացնել 8 հա ցանքատարածքի ոռոգումն՝ ըստ վերը բերված ոռոգման պայմանների: Բացի այդ, տեխնիկական սահմանափակումներով պայմանավորված՝ տվյալ պոմպը չի կարելի բանեցնել 100 մ բարձրության վրա ջուր մղելու համար:

4.2 ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

4.2.1. Տիպիկ օդերևութաբանական տարվա տվյալների շտեմարան

Հայաստանի տարածքի տիպիկ օդերևութաբանական տարվա (TMY) տվյալների շտեմարանը ձեռք բերելու համար օգտագործվել է Ֆոտովոլտային աշխարհագրական տեղեկատվական համակարգը (PVGIS) (գործիք, որը մշակվել է Գիտության և տեղեկատվական ծառայությունների եվրոպական հանձնաժողովի համատեղ հետազոտական կենտրոնի կողմից [3]): Այս առցանց հարթակն ապահովում է տեղեկատվության անվճար և բաց մատչելիություն հետևյալի վերաբերյալ՝

- ֆոտովոլտային էներգիայի ներուժը ցանցերին միացված և ինքնուրույն համակարգերի տարբեր տեխնոլոգիաների և կազմաձևերի համար,
- արևային ճառագայթումը և ջերմաստիճանը՝ որպես ամսական միջին ցուցանիշներ կամ ամենօրյա պրոֆիլներ,
- Ժամային մեծությունների լրիվ ժամանակային շարքը՝ ինչպես արևային ճառագայթման, այնպես էլ ֆոտովոլտային կայանի արտադրողականության,
- տիպիկ օդերևութաբանական տարվա տվյալներ մի քանի կլիմայական փոփոխականների համար,
- տպագրության համար պատրաստ արևային ռեսուրսի և ֆոտովոլտային էներգիայի ներուժի քարտեզներն՝ ըստ երկրի կամ տարածաշրջանի:

Մասնավորապես, PVGIS-ը վեբ ծրագիր է, որն օգտագործողին հնարավորություն է տալիս ստանալ տվյալներ աշխարհի ցանկացած վայրում արևային ճառագայթման և ֆոտովոլտային համակարգի միջոցով էներգիայի արտադրության վերաբերյալ: Այն օգտագործման համար լիովին անվճար է՝ առանց արդյունքների օգտագործման սահմանափակման և գրանցման անհրաժեշտության: PVGIS-ի կողմից օգտագործված արևային ճառագայթման տվյալների մեծ մասը հաշվարկվել է արբանյակային պատկերների միջոցով: Դա անելու համար կա մի քանի մեթոդ, որոնց հիման վրա օգտագործվում են արբանյակները:

4.2.2. ՀՀ էլեկտրաէներգիայի համակարգը

2019թ.-ին Հայաստանի էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը հիմնված էր բնական գազի, միջուկային էներգիայի, հիդրոէներգիայի և կենսազանգվածից ստացվող էներգիայի վրա: Այնուամենայնիվ, նույն թվականին էներգիայի պահանջարկի մոտ 70 %-ը բավարարվում էր միջուկային էներգիայի և բնական գազի միջոցով: Մնացած էլեկտրաէներգիան հիմնականում արտադրվում էր հիդրոէլեկտրակայաններում: Այս տվյալները և CO₂-ի արտանետումներն՝ ըստ օգտագործված տեխնոլոգիայի, ներկայացված են աղյուսակ 2-ում [4], [5]:

Աղյուսակ 2. Էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը Հայաստանում

N	Վառելիք	Արտադրված էլեկտրական էներգիան (%)	Էներգետիկ հաշվեկշիռ (%)	կգ CO ₂ /կՎտժ (%)
1	Ածուխ	0%	0%	0,95
2	Բնական գազ	38%	55%	0,44
3	Նավթ	0%	10%	0,78
4	Միջուկային էներգիա	28%	23%	0,14
5	Արևային էներգիա	0%	0%	0
6	Քամու էներգիա	0%	0%	0
7	Հիդրոէներգիա	32%	6%	0
8	Կենսավառելիք	0%	6%	0,33

Հայաստանի էներգահամակարգում կիրառվում է մաքուր չափման համակարգը: Սա նշանակում է, որ բաշխիչ ցանցերի սպառողներին թույլատրվում է էլեկտրական էներգիայի ավելցուկը վաճառել ցանցին էլեկտրաէներգիայի սակագնի կես գնով: Դա տեղի է ունենում միայն այն ժամանակ, երբ նրանց արտադրած էներգիան ավելին է, քան իրենց ամբողջ պահանջարկը: Եթե պահանջարկն ավելին է, քան արտադրված էներգիան, ապա գանձվում է ըստ էներգիայի սակագնի միայն պահանջարկի այն մասնաբաժինը, որը չի ծածկվել վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների կողմից: Վաճառքն իրականացվում է միայն տարվա վերջում: Առ այսօր մինչև 500 կՎտ հզորությամբ շուրջ 1144 ինքնավար էներգարտադրող միացել է էներգետիկ համակարգին՝ հասնելով 16,9 ՄՎտ ընդհանուր հզորության [7]:

Էլեկտրական էներգիայի սակագները հաստատվում են տարին մեկ անգամ՝ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (ՀԾԿՀ) կողմից, որը պատասխանատու է էլեկտրաէներգիայի ոլորտում սակագների սահմանման և վերանայման համար: Ավելին, սակագները կախված են լարման մակարդակից, ինչպես նաև օգտագործման օրվա ժամից (աղյուսակ 3, էներգիայի սակագինը գիշերային ժամերի համար՝ ցերեկային ժամերի համեմատ, ավելի ցածր է) [8], [9]:

Վերականգնվող էներգիայի օգտագործման ժամանակ գործում է մեկ միասնական սակագին՝ 44,98 ՀՀ դրամ:

Աղյուսակ 3. Էլեկտրաէներգիայի սակագինը

Սպառողներ	ՀՀ դրամ/կՎտժ (ներառյալ ԱԱՀ)
110 կՎ (ցերեկային սակագին)	33,48
110 կՎ (գիշերային սակագին)	29,48
35 կՎ (ցերեկ)	35,98
35 կՎ (գիշեր)	31,98
6 կՎ (ցերեկ)	41,98
6 կՎ (գիշեր)	31,98
0,22 – 0,38 կՎ (ցերեկ)	44,98
0,22 – 0,38 կՎ (գիշեր)	34,98
Սոցիալապես անապահով բնակչություն (ցերեկ)	29,99
Սոցիալապես անապահով բնակչություն (գիշեր)	19,99

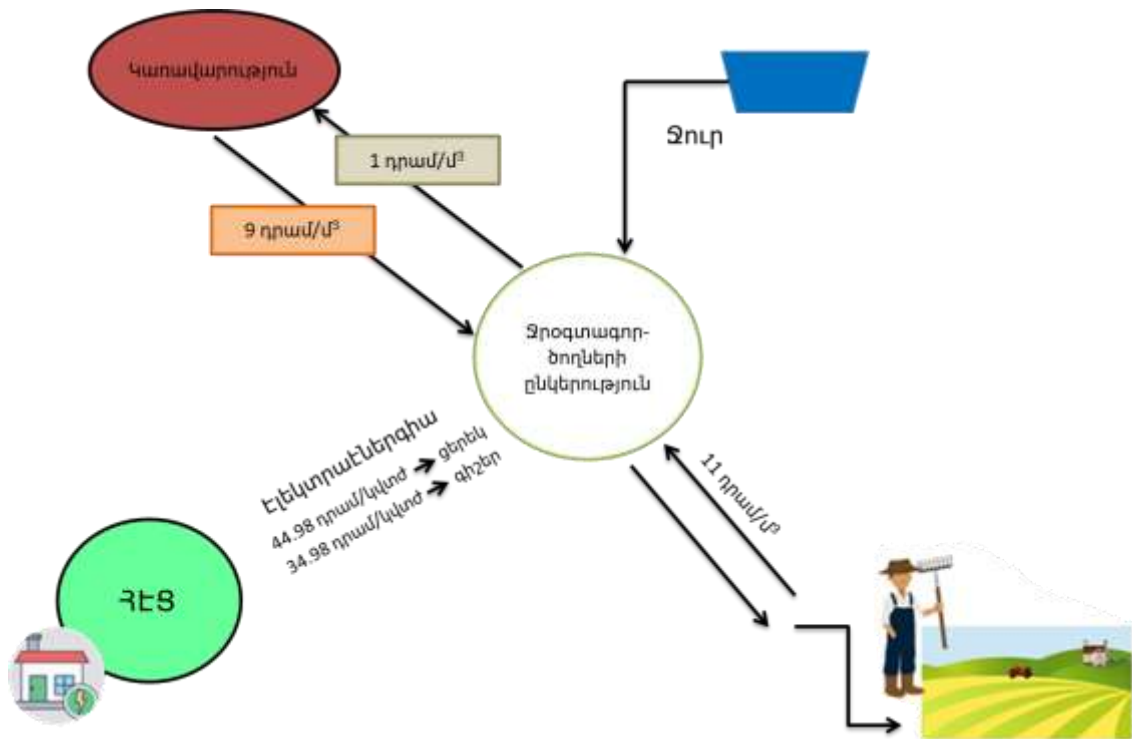
2021թ.-ի փետրվարի 1-ից 0,4 կՎ էլեկտրաէներգիայի սակագինը՝ 44,98-ից դարձել է 47,98 դրամ, իսկ գիշերայինը՝ 34,98-ից 37,98 դրամ:

5 ՈՌՈԳՄԱՆ ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

5.1 ՈՌՈԳՄԱՆ ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կառավարության կողմից ուղղակի կարգավորում գոյություն չունի: Հայաստանի համայնքներում (օրինակ՝ Սուլակում) ֆերմերներն իրենց մշակաբույսերի ոռոգման համար անհրաժեշտ ջուրը ստանում են Ջրօգտագործողների ընկերությունից (ՋՕԸ): Այդ նպատակով ֆերմերները մեկ խորանարդ մետր ջրի դիմաց վճարում են 11 դրամ (11 դրամ/մ³): Սպառված ջրի քանակը հաշվարկվում է ըստ ՋՕԸ-ի ջրի պոմպի կողմից էլեկտրաէներգիայի սպառման (1մ³/կՎտժ):

ՋՕԸ-ն կառավարությանը վճարում է 1 խոր. մետր ջրի սպառման դիմաց 1 դրամ (1 դրամ/մ³) և ստանում է 9 դրամ սուբսիդիա՝ օգտագործված մեկ խորանարդ մետր ջրի դիմաց: ՋՕԸ-ի պոմպակայանը միացված է 0,22 - 0,38 կՎ լարման բաշխիչ ցանցին: Եթե էներգիայի որոշ մասը սպառվել է գիշերային ժամերին, ապա արժեքը կազմում է 34,98 դրամ՝ մեկ կՎտժ էներգիայի դիմաց: Նկար 2-ում պատկերված է սխեմատիկ բացատրությունը:

Նկար 2. Ոռոգման հին համակարգի ծախսերի և օգտագործման սխեման

Սեզոնի ընթացքում 8 հա հողատարածքի համար պահանջվող ջրի քանակը՝ ներառյալ ջրի կորուստը, կազմում է 33600 մ³: Հաշվարկենք ԼՀԿ 13-350 պոմպով ջրամատակարարման դեպքում էլեկտրաէներգիայի ծախսը՝

$$\text{Էլեկտրաէներգիայի ծախսը ողջ սեզոնին} \quad \frac{33600 \text{ մ}^3}{13 \text{ մ}^3/\text{ժ}} \times 30 \text{ կՎտ} = 77538 \text{ կՎտ} \cdot \text{ժ}:$$

5.2 ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

5.2.1 Շահագործման ծախսեր

Քանի որ Սոլակ համայնքում շահագործվող հին պոմպը չի բավարարում 8 հա ցանքատարածքի ոռոգման ժամանակային պայմաններին և շահագործման տեխնիկական սահանափակումներին, ապա անհրաժեշտ է տեղադրել նոր պոմպ:

Հաշվի առնելով Սոլակում տեղակայված նոր պոմպի (IHC 60-198) տեխնիկական բնութագրերը (գարգացրած ճնշումը՝ 198 մ, ծախսը՝ 60 մ³/ժ, հզորությունը՝ 55 կՎտ) [6], հաշվարկենք օրական 8-10 ժամ պոմպի բանեցման դեպքում 8 հա ցանքատարածքի յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման համար պահանջվող ժամերի և օրերի քանակը:

Ոռոգման սեզոնի ընթացքում 8 հա հողատարածքի ոռոգման համար պահանջվող ջրի քանակը՝ 8 հա x 3000 մ³ = 24000 մ³:

Ոռոգման ջուրը պոմպակայանից մինչև հողատարածքներ մատակարարվելու է փակ խողովակաշարի միջոցով, հետևաբար, ջրի կորուստը կհասցվի նվազագույնի: Ջրի կորուստը հաշվարկվում է ողջ խողովակաշարը ոռոգման սեզոնի սկզբում լցվող և սեզոնի վերջում դատարկվող ջրի քանակով: Այս դեպքում այն մոտավորապես կազմում է 20 %:

Այդ դեպքում ջրի 20% կորուստը կազմում է 4800 մ³:

$$24000 \text{ մ}^3 \times 0,20 = 4800 \text{ մ}^3$$

Հաշվի առնելով այդ կորուստը, հաշվարկենք ողջ սեզոնի ընթացքում պահանջվող ջրի քանակը:

Ոռոգման սեզոնի ընթացքում պահանջվող ջրի քանակը կկազմի՝ 24000 մ³ + 4800 մ³ = 28800 մ³

Ոռոգումը պետք է իրականացվի 3 անգամ: Հետևաբար, յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման համար ջրի քանակը կկազմի՝

$$\frac{28800 \text{ մ}^3}{3} = 9600 \text{ մ}^3$$

Քանի որ նոր պոմպը ժամում մղում է 50 մ³ ջուր, ապա յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման համար կպահանջվի 160 ժամ:

$$\frac{9600 \text{ մ}^3}{60 \text{ մ}^3/\text{ժ}} = 160 \text{ ժ}$$

Հաշվարկենք յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման օրերի քանակը՝ հաշվի առնելով, որ պոմպի շահագործման տևողությունը օրական 8-10 ժամ է.

$$\frac{160 \text{ ժ}}{10 \text{ ժ}} = 16 \text{ օր}$$

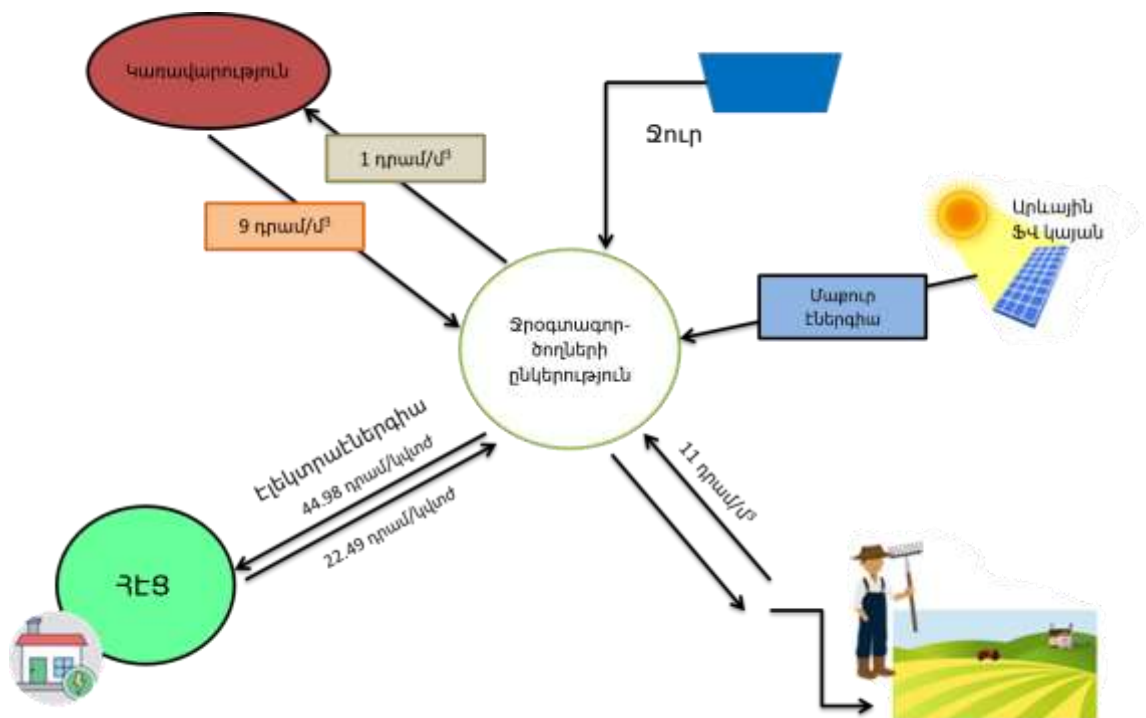
Այսպիսով, IHC 60-198 պոմպով ոռոգման դեպքում յուրաքանչյուր հերթական ոռոգման օրերի թիվը 16 է, որը չի գերազանցում ոռոգման համար նախատեսված օրերի թվին, այն է՝ 20 օրվան:

6 ՆՈՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

6.1 ՆՈՐ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Ոռոգման նոր համակարգը հիմնված է գոյություն ունեցող խողովակների օգտագործման վրա, բայց պետք է նպատակ դնել ունենալու կայուն մոդել: Ջրի պոմպի էլեկտրաէներգիայի պահանջարկը բավարարելու համար տեղակայվել է արևային ֆոտովոլտային կայան (ԱՖԿ): Եթե ԱՖԿ-ի շնորհիվ արտադրված էներգիայի քանակն լինի ավելի մեծ, քան էլեկտրաէներգիայի պահանջարկը, ապա էլեկտրաէներգիայի ավելցուկը կվաճառվի ցանցին միասնական սակագնի կես գնով:

Ոռոգման համար անհրաժեշտ ջրի սպառման իրական ծավալը գնահատելու համար ոռոգման համակարգում կտեղադրվի թվային ջրաչափ: Նկար 3-ում ներկայացված է այս բացատրության սխեմատիկ պատկերը:

Նկար 3. Ոռոգման նոր համակարգի ծախսերի և օգտագործման սխեման

6.2 ՏՆՏԵՄԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

6.2.1. Ներդրումային ծախսեր

Ծրագրի ներդրումային ծախսերը չեն դիտարկվում տնտեսական հաշվեկշռում, քանի որ ծրագրի համար նախատեսված է բյուջե՝ 20,000 ԱՄՆ դոլար՝ այդ տեսակի ծախսերը հոգալու համար: Այնուամենայնիվ, այս ենթաբաժնում նկարագրվելու են ներդրումային բոլոր ծախսերը:

Ընդհանուր առմամբ, ոռոգման կարիքները հոգալու համար անհրաժեշտ է 7,846 ԱՄՆ դոլար՝ կարիքներն ըստ վերջին բաժնում նկարագրված ոռոգման նոր համակարգի բնութագրերը բավարարելու համար: Կարևոր է հաշվի առնել այն, որ ներդրման գործընթացում գոյություն ունեն մի շարք կարևոր հանգամանքներ.

- Արևային ֆոտովոլտային կայանի հզորությունն (վահանակների քանակը) ընտրելուց հետո հարկավոր է ընտրել համապատասխան փոխակերպիչ (ինվերտոր), որը պետք է լինի բավականին հզոր, որպեսզի դրա անվանական հզորությունը համապատասխանի ՖՎ կայանի հզորությանը:
- Ջրային պոմպի ընտրությունը կախված կլինի այն պահանջներից, թե որտեղ են աճեցվելու մշակաբույսերը և որքան ջուր է հարկավոր լինելու ոռոգման համար, այսինքն՝ ոռոգման ժամանակահատվածը (ոռոգման ամիսները, ամսվա ընթացքում ոռոգման օրերի քանակը, օրական ոռոգման ժամերը և մեկ հեկտարի հաշվով պահանջվող ջրի քանակը), ոռոգելի հողատարածքների մակերեսները, դրանց բարձրությունները և ջրային պոմպից ունեցած հեռավորությունները: Այս ելակետային տվյալները կօգնեն հաշվարկել զարգացրած ճնշումը:
- Ջրային պոմպն ընտրելուց հետո պետք է ընտրվի այնպիսի ջրաչափ, որ հոսքի առավելագույն հզորությունն ավելի մեծ լինի, քան խողովակաշարով անցնող ջրի առավելագույն հոսքի հզորությունը:

Աղյուսակ 4. Ներդրվող սարքավորումներ

	Սարքավորում	Արժեք (ՀՀ դրամ)
1	Արևային ֆոտովոլտային կայան, ներառյալ	5600000
1.1	ՖՎ վահանակ (40 հատ)	3088480
1.2	ինվերտոր	1333750
2	Էլեկտրաէներգիայի երկկողմանի (ռեվերս) հաշվիչ	55000
3	Ջրի պոմպ	3480000
	Ընդամենը	9135000

6.2.2. Շահագործման ծախսեր

Ոռոգման նոր համակարգում շահագործման ծախսերը կարելի է բաժանել երկու մասի՝ էլեկտրաէներգիայի սպառումով պայմանավորված շահագործման ծախսեր և ջրօգտագործմամբ պայմանավորված ծախսեր: Առաջինը համապատասխանում է ջրային պոմպի սպառած էլեկտրաէներգիայի ծախսերին:

Նոր պոմպը կգործի մայիսից մինչև սեպտեմբեր (5 ամիս), յուրաքանչյուր ամիս 20 օր և օրական 10 ժամ:

Շահագործման ծախսերի երկրորդ բաղադրիչը համապատասխանում է այն ծախսերին, որոնք ՋՕԸ-ն պետք է կատարի ջուրը ստանալու համար, և որի դիմաց վճարում է պետությանը: Աղյուսակ 5-ում կարելի է տեսնել ոռոգման նոր համակարգի

տարեկան բնականոն գործունեության արդյունքում գոյացող շահագործման ծախսերը:

Աղյուսակ 5. Ոռոգման նոր համակարգի շահագործման ծախսերը

Բնութագիր	Տարեկան ծախսը (ՀՀ դրամ)
Էլեկտրաէներգիայի սպառում՝ 31680 կՎտ*ժ*44,98 դրամ	1424966.4 դրամ
Ջրի սպառում՝ 24000-20% 28800*1 դրամ	28800 դրամ
Ընդամենը	1453766,4 դրամ

Ոռոգման նոր համակարգում շահագործման ծախսերը գոյանում են նոր պոմպի կողմից էլեկտրաէներգիայի սպառումից:

Սեզոնի ընթացքում պահանջվող ջրի քանակը՝ $24000 \text{ մ}^3 + 4800 \text{ մ}^3 = 28800 \text{ մ}^3$

Սեզոնի ընթացքում ոռոգման ժամերի քանակը՝ $\frac{28800 \text{ մ}^3}{60 \text{ մ}^3/\text{ժ}} = 576 \text{ ժ}$

Հաշվի առնելով այն, որ նոր ձեռք բերված ԱԿԿ 60-198 պոմպը ժամում մղում է 60 մ³ ջուր և աշխատելու է օրական 8-10 ժամ՝ ժամում ծախսելով 55 կՎտ*ժ էլեկտրաէներգիա), հաշվարկենք սեզոնի ընթացքում սպառված էլեկտրաէներգիայի քանակը 8 հա-ի ոռոգման դեպքում:

Սեզոնի ընթացքում սպառված էլեկտրաէներգիայի քանակը՝ $576 \text{ ժ} \times 55 \text{ կՎտ} = 31680 \text{ կՎտ*ժ}$

Նոր մոնտաժվող 16 կՎտ հզորությամբ արևային ֆոտովոլտային կայանն (ԱՖԿ) առաջին տարում կարտադրի 23000 կՎտ*ժ էլեկտրաէներգիա:

Այսպիսով, նոր պոմպի կողմից սպառված 31680 կՎտ*ժ էլեկտրաէներգիայի մի մասը՝ 23000 կՎտ*ժ-ը, կսպառվի ԱՖԿ-ի կողմից արտադրված էներգիայի հաշվին, մյուս մասը՝ 8680 կՎտ*ժ-ը ($31680 - 23000 = 8680$), կսպառվի Հայաստանի էլեկտրացանցից վերցված էլեկտրաէներգիայի հաշվին՝ վերջինիս համար վճարելով սահմանված միասնական սակագնի չափով՝ $8680 \text{ կՎտ*ժ} \times 44,98 \text{ ՀՀ դրամ} = 390426 \text{ ՀՀ դրամ}$, և տնտեսելով ԱՖԿ-ի կողմից արտադրված էլեկտրաէներգիայի չափով, որի արդյունքում դրամական խնայողության չափը կկազմի $23000 \text{ կՎտ*ժ} \times 44,98 = 1034540 \text{ ՀՀ դրամ}$:

6.2.3. Գործառնական եկամուտներ

Ինչպես շահագործման ծախսերը, այնպես էլ գործառնական եկամուտները կարելի է բաժանել երկու մասի՝ էլեկտրաէներգիայի վաճառքից գոյացող եկամուտներ և ջրի օգտագործումից գոյացող եկամուտներ: Ոռոգման նոր համակարգն ունի էներգիա վաճառելու հնարավորություն՝ շնորհիվ իր խելացի երկկողմանի հաշվիչի: Ինչպես նշված է 4.2 բաժնում, էլեկտրաէներգիայի վաճառքը կարող է իրականացվել միայն այն դեպքում, եթե ԱՖԿ-ի կողմից էլեկտրաէներգիայի արտադրանքը գերազանցում է պոմպի կողմից էլեկտրաէներգիայի սպառմանը, և էներգիայի ավելցուկը վաճառվում է ցանցին էներգիայի սակագնի կես գնով՝ ցերեկային կամ գիշերային սակագնին համապատասխան (լրացուցիչ տեղեկությունների համար, տե՛ս աղյուսակ 1):

Ինչ վերաբերում է ջրօգտագործումից ստացված գործառնական եկամուտներին, ապա դրանք գոյանում են այն վճարումներից, որոնք ֆերմերները կատարում են ՋՕԸ-ին՝ մշակաբույսերի ոռոգման համար ստացած ջրի դիմաց և կառավարության կողմից ՋՕԸ-ին սուբսիդիա հատկացնելու շնորհիվ (լրացուցիչ տեղեկությունների համար, տե՛ս աղյուսակ 1): Աղյուսակ 6-ում կարելի է տեսնել ոռոգման նոր համակարգի տարեկան բնականոն գործունեության արդյունքում գոյացող գործառնական եկամուտները: ԱՖԿ-ով համալրված ոռոգման համակարգի շնորհիվ առկա է համակարգի էներգաարդյունավետության բարելավում:

Աղյուսակ 6. Ոռոգման նոր համակարգի գործառնական եկամուտները

Բնութագիր	Տարեկան եկամուտ (ՀՀ դրամ)
Էլեկտրաէներգիայի վաճառք	1034540 դրամ
Ջրի վաճառք՝ 28800*11	316800 դրամ
Ջրի սեզոնային նվազագույն քվոտա՝ 28800 * (9-1)	234400 դրամ
Ընդամենը	1887740 դրամ

6.2.4. CO₂ գազի արտանետումները

Ոռոգման նոր համակարգն առանձնանում է վերականգնվող էներգիայի օգտագործմամբ, ինչպես նկարագրված է 6.1 բաժնում, ինչն անմիջապես հանգեցնում է ավելի կայուն մոդելի ստեղծման: Այս համատեքստում CO₂-ի արտանետումների հաշվարկի կատարման ժամանակ հաշվի է առնվում, որ էլեկտրաէներգիայի պահանջարկի մի մասը մատակարարվում է ֆոտովոլտային վահանակների միջոցով, ինչը ենթադրում է էլեկտրաէներգիայի ավելի քիչ սպառում և, արդյունքում, CO₂-ի ավելի պակաս արտանետումների առաջացում:

Եթե ենթադրենք, որ տեղադրված է նոր պոմպ, և էլեկտրաէներգիայի ստացման համար օգտագործվում է ավանդական էլեկտրաէներգիայի աղբյուր (ոչ արևային), ապա CO₂-ի արտանետումների հաշվարկը կարելի է ներկայացնել հետևյալ կերպ:

Այսպես, օրինակ, 16 կՎտ հզորությամբ արևային ֆոտովոլտային կայանն առաջին տարում արտադրում է 23000 կՎտ*ժ էլեկտրաէներգիա: CO₂-ի արտանետումների կրճատված քանակը հաշվարկելու համար, հաշվարկում է, թե որքան CO₂ կարտանետվեր նույն քանակի էլեկտրաէներգիա արտադրելու դեպքում: Ըստ միջազգային միջինացված ցուցանիշների՝ օրգանական վառելիքով աշխատող ջերմային էլեկտրակայանում 1 կՎտ*ժ էլեկտրական էներգիա արտադրելիս արտանետվում է 0,6 կգ/ժ CO₂, իսկ արևային ֆոտովոլտային կայանի միջոցով 23000 կՎտ*ժ էլեկտրական էներգիայի արտադրության դեպքում CO₂-ի արտանետումները կկրճատվեն 13,8 տ-ով ($23000 \text{ կՎտ*ժ} \times 0,6 \text{ կգ/ժ CO}_2 = 13800 \text{ կգ CO}_2$):

ՀՀ էներգահամակարգում մեկ կՎտ*ժ էլեկտրաէներգիա արտադրելիս արտանետվում է 0,484 կգ CO₂:

Քանի որ պահանջվող 31680 կՎտ*ժ էլեկտրաէներգիայի մի մասը՝ 23000 կՎտ*ժ-ը, կսպառվի ԱՖԿ-ի կողմից արտադրված էներգիայի հաշվին, հետևաբար, արևային ֆոտովոլտային կայանի միջոցով 23000 կՎտ*ժ էլեկտրական էներգիայի արտադրության դեպքում CO₂-ի արտանետումները կկրճատվեն 47 տ-ով ($23000 \text{ կՎտ*ժ} \times 0,484 \text{ կգ/ժ CO}_2 = 47251 \text{ կգ CO}_2 = 47 \text{ տ}$), իսկ էլեկտրաէներգիայի մյուս մասի՝ $31680 - 23000 = 8680 \text{ կՎտ*ժ}$, արտադրության ժամանակ կարտանետվի 4,2 տ CO₂ ($8680 \times 0,484 = 4201,12 \text{ կգ} = 4,2 \text{ տ}$):

7. ԲԻԶՆԵՍ ՄՈՂԵԼ

Ոռոգման նոր համակարգի բիզնես մոդելը որոշելու համար կօգտագործվի հայտնի «Բիզնես մոդելի հենք» գործիքը: Սա 9 մասից բաղկացած սխեմա է, որոնք այն «նվազագույն տարրերն» են, որոնք պետք է ունենա բիզնես մոդելը, և որոնք ընդգրկում են չորս ոլորտ՝ ապատողներ, արտադրանքներ, ենթակառուցվածքներ և տնտեսական կենսունակություն: Ստորև նկարագրված են բիզնես մոդելի 9 մասերը:

Նկար 4. Բիզնես մոդելի հենքի սխեման

Սպառողներ

Ոռոգման համակարգի պարագայում ուղղակի սպառողներ են համարվում մշակաբույսեր աճեցնող ֆերմերները, որոնք օգտագործում են ջուրը, որը ջրի պոմպով մղվում է խողովակներով: Բերքահավաքից հետո բերքը սպառելու են կողմնակի անձինք, որոնք համարվում են անուղղակի սպառողներ:

Մրցակցային առաջարկ

Մրցակցային առաջարկը կարելի է բաժանել երկու մասի՝ բավարարված կարիքներ և ապահովված օգուտներ: Հիմնական կարիքը, որը ծրագիրը պետք է բավարարի, գյուղատնտեսական սննդի արժեքային շղթայում կայունության թեմայի ներառման պահանջն է՝ գործընթացի բարելավման նպատակով: Դա ձեռք է բերվում ոռոգման համակարգում վերականգնվող էներգիայի ընդգրկմամբ, որն ուղղակիորեն տալիս է երկու հիմնական օգուտ: Առաջինը ցանցից մատակարարվող էլեկտրաէներգիայի քանակի կրճատումն է, որը հանգեցնում է շահագործման ծախսերի կրճատման:

Սա հանգեցնում է երկրորդ օգուտին, այն է՝ CO₂-ի արտանետումների կրճատմանը՝ էլեկտրացանցից մատակարարվող էլեկտրաէներգիայի սպառումը (որը

մասամբ արտադրվում է ավանդական աղբյուրի միջոցով) վերականգնվող էներգիայի աղբյուրի միջոցով էներգիայի ապառմամբ փոխարինելու շնորհիվ:

Սպառողների հետ հարաբերություններ

Եթե հաշվի առնենք, որ որպես ուղղակի սպառողներ հանդես կգան ֆերմերները, ակնկալվում է, որ նրանց հետ ուղղակի կապը կլինի այն իմաստով, որ էլեկտրաէներգիայի մատակարարման բարելավումը (ՖՎ վահանակներ + նոր ջրային պոմպ) պետք է ընկալվի որպես իրենց արտադրանքի ուղղակի բարելավում և օգուտների ստացում: Այս հարաբերությունը պետք է պահպանվի այն մշտական հանդիպումների շնորհիվ, որոնք տեղի են ունենալու ՋՕԸ-ի և ֆերմերների միջև: Կառուցման, իրականացման և հետագա բարելավման գործընթացներում ֆերմերները պետք է դառնան զարգացման թիմի մաս՝ ունենալով որոշումների կայացման գործընթացում ձայնի իրավունք և առաջարկներ ներկայացնելու հնարավորություն: Նաև չի բացառվում, որ վերը նկարագրված գործընթացներում աշխատատեղեր բացվեն ֆերմերների և նրանց ընտանիքների համար:

Բաշխման ուղիներ

Ծրագրի էությունը և սպառողների հետ անմիջական կապը հիմք է տալիս ենթադրելու, որ ծառայության մատուցման համար ֆիզիկական ուղիներ գոյություն չունեն: Այնուամենայնիվ, եթե դիտարկենք ոչ ֆիզիկական հաղորդակցման ուղիները, ապա դրանց թվին կարելի է դասել կապի մեխանիզմները թվային տեխնոլոգիաների (էլեկտրական հաշվիչներ, բջջային հեռախոսներ, համացանց/ինտերնետ և այլն) օգտագործման միջոցով՝ գործընթացին վերաբերող հետաքրքիր տվյալների փոխանցման համար (սպառված էլեկտրաէներգիա, մատակարարված ջուր, արդյունավետություն և այլն):

Եկամտի աղբյուրներ

Էլեկտրաէներգիայի մատակարարման համակարգի բարելավման հիմնական գաղափարն այն է, որ սպառողները նոր ռոտզման համակարգի շահագործման համար չեն վճարում ավելի բարձր գին՝ ավելի բարձր արդյունավետության շնորհիվ դրանվազեցման և մասամբ վերականգնվող էներգիայի միջոցով արտադրանքի ստացման շնորհիվ:

Հիմնական գործողություններ

Բիզնես մոդելի շրջանակում հիմնական գործողությունները կարելի է բաժանել երկու խմբի՝ էլեկտրաէներգիայի վաճառք /սպառում և ջրի վաճառք: Առաջին գործողությունը վերաբերում է բաշխիչ համակարգից էլեկտրաէներգիայի սպառմանը (էլեկտրաէներգիայի գնում): Դա կարելի է անել նաև ՖՎ վահանակների օգտագործման միջոցով (անվճար էներգիա): Երբ այդ վահանակների միջոցով էներգիայի արտադրությունն ավելի մեծ է, քան սպառումը, այդ էներգիան կարելի է վաճառել բաշխիչ համակարգին: Երկրորդ գործողությունը վերաբերում է ՋՕԸ-ի կողմից ֆերմերներին ջուր վաճառելուն: ՋՕԸ-ն ջուրը վաճառում է 11 դրամ / մ³ գնով (նկարներ 2 և 3):

Հիմնական ռեսուրսներ

Հիմնական ռեսուրսը էլեկտրական էներգիան է, որը կարելի է ստանալ ցանցից, բայց այս ծրագրի անկյունաքարն արևային էներգիան է, որը ստացվում է ՖՎ համակարգի միջոցով: Մեկ այլ հիմնական, և ոչ պակաս կարևոր ռեսուրսը ջուրն է, որի շնորհիվ պահպանվում է ռոռզման համակարգը:

Հիմնական գործընկերներ

Քանի որ ջրային ռեսուրսների մենաշնորհը պատկանում է ՋՕԸ-ին, որևէ մեկը չի կարող ծառայություններ մատուցել ավելի ցածր գնով: Բիզնես մոդելի շրջանակում հիմնական գործընկերները ներկայացված են նկարներ 2-ում կամ 3-ում: Դրանք են՝ կառավարությունը, ֆերմերները և էլեկտրաէներգիայի բաշխիչ ընկերությունը:

Ծախսերի կառուցվածք

Ինչ վերաբերում է ծախսերի կառուցվածքին, ապա այն կարելի է բաժանել երկու մասի: Առաջին մասը վերաբերում է ռոռզման նոր համակարգի տարրերի ներդրման հետ կապված ծախսերին, որոնք ֆինանսավորվում են հիմնադրամների միջոցով: Երկրորդ մասը վերաբերում է շահագործման ծախսերին, որոնք բխում են էլեկտրացանցից մատակարարվող էլեկտրաէներգիայի սպառումից: Դա կրճատվում է ֆոտովոլտային վահանակների օգտագործման շնորհիվ, որոնք արևի լույսից էլեկտրաէներգիա են արտադրելու (անվճար վերականգնվող ռեսուրս) և, որն էլ իր հերթին թույլ կտա էներգիան վաճառել օրվա այն ժամերին, երբ կա արտադրված էներգիայի ավելցուկ:

8 ՀԱՋՈՐԴ ՔԱՅԼԵՐԸ

Սույն ուղեցույցը ներկայացնում է ոռոգման նոր համակարգի նախագծին վերաբերող նախնական ինժեներական մանրամասներ: Այնուամենայնիվ, այն ներկայացնում է պարզեցումներ հաշվարկներում, որոնք պետք է հաշվի առնվեն վերջնական ծրագրի շրջանակում ինժեներական աշխատանքների կատարման ժամանակ, որոնց թվում են՝

- պոմպի աշխատանքային կորի դիտարկում, որը ցույց է տալիս էլեկտրաէներգիայի սպառման արդյունավետությունը պոմպի աշխատանքային ռեժիմներում,
- ոռոգման համակարգի վերագնահատում՝ մշակաբույսերի հիմնական բնութագրերի համաձայն,
- ամբողջ համակարգի կողմից ջրամատակարարման արդյունավետության ճշգրտում, օրինակ՝ մշակաբույսի կողմից սպառման համար պահանջվող ջրի իրական քանակի կամ համակարգի խողովակաշարից ջրի կորստի որոշում:

Համակարգի կառուցումից և ամբողջությամբ շահագործումից հետո եկամուտները պետք է օգտագործվեն համակարգի բարելավման համար: Այս բարելավումները ներառում են հետևյալը՝

- յուրաքանչյուր ֆերմերի հողատարածքի ելքի մոտ ջրաչափի տեղադրում՝ սպառված ջրի քանակը ճշգրիտ չափելու և ֆերմերների միջև էներգիայի ծախսն արդարացիորեն բաժանելու համար,
- ոռոգման ջուրը տեղափոխող խողովակների բարելավում, որը կհանգեցնի համակարգում ջրի կորուստների նվազեցմանը՝ այն դարձնելով առավել արդյունավետ:

9 ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- [1] Rural Sustainable Development Agricultural Foundation, “Promote Pesticide-free Agriculture Products in Solak Village of Kotayk Province, Armenia.” [Online]. Available: <https://ruraldaf.am/promote-pesticide-free-agriculture-products-in-solak-village-of-kotayk-province-armenia/>.
- [2] G. M. Yeghiazaryan, S. M. Ghazaryan, S.V. Sanoyan, Irrigation, Textbook, 2014
- [3] E. Commission, “PHOTOVOLTAIC GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEM.” [Online]. Available: https://re.jrc.ec.europa.eu/pvg_tools/en/tools.html#HR .
- [4] The official site of the Public Service Regulation Commission (PSRC)- available only in Armenian language
http://psrc.am/images/docs/reports/electric/2019/4-er/Himnakan_bnutagrer_2019-4.pdf
- [5] G. Diaz, A. Inzunza, and R. Moreno, “The importance of time resolution, operational flexibility and risk aversion in quantifying the value of energy storage in long-term energy planning studies,” *Renew. Sustain. Energy Rev.*, 2019.
- [6] TF, “The pump supplies & services limited.” [Online]. Available: <https://tfpumps.com/calpeda-pumps/product/calpeda-nm6516bb-centrifugal-pump/>.
- [7] M. of E. I. and N. R. of the R. of Armenia, “Solar Energy.” [Online]. Available: <http://www.minenergy.am/en/page/416>.
- [8] I. E. Charter, In-Depth Review of the Energy Efficiency Policy of Armenia. 2017.
- [9] P. S. R. Commission, “Energy Tariffs.” [Online]. Available: http://psrc.am/images/docs/monitoring/electric/TeXekanq_Sakagner_Sayt.pdf .